

TÜM DERSLER

KONU ANLATIMI

- + TÜRKÇE
- + MATEMATİK
- + FEN BİLİMLERİ
- + SOSYAL BİLGİLER
- + DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
- + İNGİLİZCE

ISLEYEN
ZEK A

5. SINIF

TÜRKÇE

Kelimenin Anlamı ve Yorumu

Cümlenin Anlamı ve Yorumu

Paragrafın Anlamı ve Yorumu

Kelimenin Yapısı

Ses Bilgisi

Yazım Kuralları

Noktalama İşaretleri

**GERÇEK, MECAZ, TERİM
ANLAMLI KELİMELER****Gerçek (Temel) Anlam**

Anlamı olan en küçük ses birliğine “kelime (kelime)” denir. Her kelime, bir kavramı karşılamak üzere doğmuştur. Kelimelerin tek başlarına anlamları vardır. Kelimelerin karşıladıkları ilk anlama temel anlam denir. Kelimelerin bir araya gelmesiyle cümleler meydana gelir. Ancak kelimeler cümledeki kullanımlarına göre farklı anlamlar kazanabilir ve değişik anlamlara gelecek biçimde kullanılabilir.

- “Çocuk, ayaklarını suya batırıp çıkarıyordu.”

Ayak, kelimesi tek başına söylendiğinde kişide uyandırdığı ilk anlam ve karşıladığı kavram “bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü”dür. Bu örnekte ayak kelimesi gerçek anlamında kullanılmıştır.

Mecaz Anlam

Bir kelimenin “gerçek” yani akla gelen ilk anlamından ve karşıladığı kavramdan tamamen uzaklaşarak kazandığı anlama **mecaz anlam** denir.

- Kardeşimin, hatalı olmasına rağmen bu konudaki pişkinliğine bir anlam veremedik.

Bu cümledeki altı çizili kelime olan “pişkin”in gerçek anlamı “gereğince pişmiş”tir. Ancak bu cümlede “pişkin” kelimesi gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak mecaz anlam kazanmıştır. Kelimenin bu cümlede karşıladığı anlamın “pişmek”le herhangi bir ilgisi yoktur. Kelime saygısızca davranmak, yüzünüzce hareket etmek anlamlarına gelmektedir.

- Dedem ve anneannem arasında koyu bir sohbet başladığında saat on ikiye geliyordu.

Bu cümlede, “koyu” kelimesinin gerçek anlamı kullanılmamıştır. “Koyu” kelimesinin gerçek anlamı “rengi açık olmayan, daha belirgin, açık karşıtı”dır. Koyu kelimesi bu cümlede “derin, hararetli” bir sohbeti karşıladığı için mecaz anlamıdır.

Uyarı

- Kimsenin eşyalarına göz koymamalıyız.

Bu cümlede “göz” kelimesi, “koymak” kelimesiyle deyim oluşturarak “bir kimseyi veya bir şeyi ele geçirmeyi istemek” anlamında kullanılmıştır ve görme organı olan göz kelimesiyle bağlantısını tamamen kopartarak mecaz anlam kazanmıştır. Özellikle deyimlerde bu tür kullanımlara sıklıkla rastlanır. “Göz” kelimesinin deyim içinde mecaz anlam kazandığı ifadelerden bazıları şunlardır:

- Son zamanlarda yaptığı hareketler gözümü batıyor.
- Odaya girince büyük bir yazı masası gözüme ilişti.
- Sinirlenince küçük bekçi köpeğimizin gözü dönerdi.

Örnek Soru

“Ağız” kelimesi aşağıdakilerden hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- Bizi derenin ağzında bekleyecekler.
- Babamı görünce ağız değiştirdi, farklı konuşmaya başladı.
- Ağzımın içindeki yaralar bir türlü geçmiyor.
- Misafirleri kapının ağzında karşıladı.

Çözüm

B seçeneğinde “ağız değiştirmek” deyimdir. Dolayısıyla ağız kelimesi yeni bir anlam kazanmıştır. Cevap B seçeneğidir.

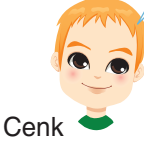
B

Örnek Soru

Aşağıdaki öğrencilerden hangisi “sağlam” kelimesini mecaz anlamda kullanmıştır?

A) Bu evin sağlam olduğunu söylüyorlar.

Cenk

B) Aralarında sağlam bir dostluk vardı.

Serpil

C) Sağlam arabayla yola çıktılar.

Tülin

D) Kumdan kaleleri sapasağlam duruyordu.

Can

Çözüm

A, C ve D seçeneklerinde “sağlam” kelimesi “dayanıklı, kolay bozulmaz” anlamında kullanılmıştır. B seçeneğindeyse “sağlam” kelimesi “gerçek, temeli olan” anlamında kullanılmıştır.

B

Terim Anlam

Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelimelelere **terim anlamı kelimeler** adı verilir. Terim anlamı kelimelerin tespit edilmesi için kavramın kullanıldığı alanla ilgili bilgi sahibi olunması gerekir.

- Geleneksel Türk tiyatrosunda **sahne** bulunmazdı.

İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yere “sahne” denir. Sahne bir sanat terimidir.

- **Notaları** öğrendikten sonra kursu bırakacağım.
- Bu **öykü**ü baştan sona heyecanla okudum.
- Zararlı **bakteriler** insanı hasta ediyor.
- Ameliyattan önce hastaya **narkoz** vermişler.
- Diş **minesinin** çok sağlam bir yapısı varmış.

KELİMELER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anlamlı (Anlamdaş) Kelimeler

Anlamları aynı, yazılış ve okunuşları birbirinden farklı olan kelimelere **eş anlamlı (anlamdaş)** kelimeler denir. Eş anlamlı kelimeler, genellikle bazı kelimelerin kavram inceliklerinin azalarak diğer kelimeyle aynı anlamı karşılayacak şekilde değişmesiyle oluşmuştur.

- **Yetenekli** bir insan olduğu her hâlden belli oluyor.
- Onun **kabiliyetleri** aslında saymakla bitmez.

Bu örneklerde geçen “yetenek” ve “kabiliyet” kelimelerinin her ikisi de “bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği” anlamına gelmektedir. Kelimeler birbirlerinin yerini tutabilir, birbirlerinin yerine kullanılabilir.

- **Yönergeleri** okumayı öğrenirsek daha az hata yaparız.
- Kurulum **talimatlarına** uymama rağmen oyunu açamadım.
- Sporcu, eğitmenin **direktiflerini** takip etmeye çalışıyordu.

Bu örneklerde görüldüğü gibi “yönerge, talimat ve direktif” kelimeleri de aynı anlama gelmektedir. Yani bir kelimenin birden fazla eş anlamlısı olabilir.

Uyarı

Bazı kelimeler eş anlamlı gibi görünmesine rağmen aralarındaki anlam inceliklerinden dolayı eş anlamlı kabul edilmezler. Bu tür kelimelere özellikle dikkat etmek gerekir. Kelimelerin doğru anlamlarını bilmek, tam olarak ne şekilde kullanıldıklarını öğrenmek bu konuda size yardımcı olacaktır. Unutulmaması gereken başka bir bilgi de her kelimenin eş anlamlısının olmadığıdır.

- Takdir almayı bütün kalbimle istiyordum.
- Herkesin mutlu olmasını bekliyorum.

Altı çizili kelimeler, yakın anlamlı olmasına rağmen birbirinden farklı olguları ifade etmektedir.

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “kent” kelimesinin eş anlamlısı (anlamdaş) kullanılmıştır?

- A) Büyük bir gemi kıyıda uzaklaştı.
- B) Bu konuyu onunla konuş.
- C) Dostlukları yeniden perçinlenmişti.
- D) Bu şehir bana çocukluğumu hatırlatır.

Çözüm

A, B ve C seçeneklerinde “kent” kelimesinin eş anlamlısı kullanılmamıştır. D seçeneğinde ise “kent” kelimesinin eş anlamlısı “şehir” kelimesidir.

D**Karşıt (Zıt) Anlamlı Kelimeler**

Anlamları bakımından birbirine karşıt olan, birbirine zıt anlam taşıyan kelimelere ya da anlamları birbirine aykırı olan kelimelerden her birine **karşıt anlamlı kelime** denir. Kelimelerin karşıtlığı, anlamları üzerinden belirlenmelidir.

- Hafif kutuları ben taşıyordum.
- Ablamın kullandığı telefon çok ağırdı.

Bu cümledeki “ağır” ve “hafif” kelimeleri anlamca birbirinin tersini ifade etmektedir.

- Ak koyun kara koyun yakında ortaya çıkar.

Bu cümledeki “ak” ve “kara” kelimeleri anlamsal olarak birbirinin karşıtıdır.

- Gece gündüz eşitliğine coğrafyada ekinoks adı verilir.

Bu cümledeki “gece” ve “gündüz” kelimeleri anlamsal olarak birbirinin karşıtıdır.

Uyarı

Bir cümlede farklı kavramlar için verilen karşıtlıklar da zıtlık olarak kabul edilir.

- Bu roman çok uzun olmasına rağmen onu kısa sürede bitirdim.

Romanın uzunluğuyla sürenin kısalığı arasında karşıt anlam ilişkisi vardır.

Tüm kelimelerin karşıt anlamlısının olmadığı unutulmamalıdır. Aynı zamanda bir kelimenin olumsuz biçime getirilmesi onun karşıt anlam kazandığı anlamına gelmez. Kelimenin olumsuz biçimiyle karşıt anlamlısı birbirinden farklı kavramlardır.

Uyarı

- Mutlu olmak her insanın hayalidir.
- Beni mutlusuz eden şeyleri hayatımdan çıkarıyorum.

Bu iki kelime birbirinin karşıt anlamlısı değildir. “Mutlu” kelimesinin karşıt anlamlısı “üzgün” kelimesidir.

Örnek Soru

- ▲ Zararın neresinden dönülürse kârdır.
- ★ Zora dağlar dayanmaz.
- Mal bulunur, can bulunmaz.
- Maşa varken elini ateşe sokma.

Şekillerle eşleştirilmiş olan cümlelerin hangisinde zıt (karşıt) anlamlı kelimeler bir arada kullanılmıştır?

- A) ▲ B) ★ C) ■ D) ●

Çözüm

- , ■, ★ şekilleriyle eşleştirilen cümlelerde karşıt anlamda kullanılan kelimeler yoktur.
- ▲ ile eşleştirilen cümledeyse “zarar” ve “kâr” kelimeleri birbirinin karşıtı kelimelerdir.

A

Eş Sesli (Sesteş) Kelimeler

Söyleniş ve yazılışları aynı olmasına rağmen görevleri ve gösterdikleri kavramlar açısından birbirleriyle hiçbir ilgisi bulunmayan kelimelere **eş sesli (sesteş) kelime** denir.

- Küçük eşeğin kara gözlerinden sanki hüzün akıyordu.
- Gemici, arkadaşlarına doğru bağırdı: “Kara görüldü!”

Bu cümlelerde “kara” kelimesinin yazılış ve okunuşu aynıdır. Ancak kelime her iki cümlede de bambaşka anlamlara gelecek biçimde kullanılmıştır. Birinci cümlede bir kavramın rengini belirtmek amacıyla kullanılan kelime, ikinci cümlede ayak basılan bir arazi parçasını karşılamıştır. Bu bakımdan “kara” kelimesi her iki cümlede de farklı anlamda kullanılarak eş seslilik özelliği göstermiştir.

- Yaz tatilinde halamların yanına gideceğiz, sen bana telefonunu yaz ki seni arayabileyim.

Bu cümlede “yaz” kelimesi iki farklı yerde kullanılmıştır. Kelimenin her iki yazılışı da birbirinin aynıdır. Ancak kelime, cümlenin içindeki her iki kullanımda da farklı anlamlara işaret etmektedir. Cümlede kullanılan birinci “yaz” kelimesi, yaz mevsimini işaret etmektedir ve bu kavramı karşılamaktadır. Cümlede kullanılan ikinci “yaz” kelimesiyse söz ve düşüncüyü özel işaret ve harflerle anlatmak anlamına gelmektedir. Yani bu cümlenin içindeki “yaz” kelimeleri eş seslilik özelliği göstermektedir.

- Düş gördüğümü zanneden annem beni hemen uyandırdı.
- Sen böyle dikkatsiz davran, hele bir de düş bakayım; o zaman hesaplaşırız.

Bu cümlelerde “düş” kelimesinin yazılış ve okunuşu aynıdır. Ancak kelime her iki cümlede de bambaşka anlamlara gelecek biçimde kullanılmıştır. Birinci cümlede hayal anlamına gelen kelime, ikinci cümlede düşme eylemini karşılamıştır. Bu bakımdan “düş” kelimesi her iki cümlede de farklı anlamda kullanılarak eş seslilik özelliği göstermiştir.

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerden hangisinin eş seslisi (sesteş) yoktur?

- A) Bir bardak çay istedim.
- B) Çocuğun burnu bir anda kanadı.
- C) Söylediklerini hiç unutmuyacağım.
- D) Karadan uzaklaşan gemiye bakakaldık.

Çözüm

A seçeneğindeki “çay” kelimesinin “içtiğimiz içeceğin üretildiği bitki yaprağı” anlamı ve “dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu” anlamı vardır. B seçeneğindeki “kanadı” kelimesinin hem “kanın akması” hem de “inanmak” anlamı vardır. D seçeneğindeki “kara” kelimesinin hem siyah hem de toprak parçası anlamı vardır. C seçeneğindeki “hiç” kelimesi tek bir anlama sahiptir.

C

Somut ve Soyut Anlamlı Kelimeler

Beş duyu organımızla algılanan kavramlara **somut anlamlı kelimeler** denir. Görme, işitme, dokunma, tatma ve koklama yoluyla algılanan ifadeler bu gruba girer.

- Kitabın sayfalarını hızlı bir şekilde çevirdim.
- Çılgık sesiyle hepimiz irkildiğimizde elektrikler kesilmişti.

Birinci cümledeki “kitap” kelimesini beş duyu organlarımızdan görme ve dokunmayla algılayabiliriz. İkinci cümledeki “çılgık” kelimesini de beş duyu organımızdan işitmeyle algılayabiliriz. O hâlde bu kelimeler somut anlamlıdır.

Beş duyu organımızdan herhangi biriyle algılayamadığımız yani göremediğimiz, koklayamadığımız, dokunamadığımız, tadamadığımız işitemediğimiz kavramları ifade eden kelimelere **soyut anlamlı kelimeler** denir.

- O güzel yüzündeki huzursuzluk beni de etkiledi.
- Hayallerimin arasında ileride çok güçlü bir kişi olmak da var.

Bu cümlelerdeki “huzursuzluk” ve “hayal” kelimeleri beş duyu organıyla değil düşünce yoluyla algılanarak yorumlanabilir. Bu nedenle bu kelimeler soyut anlamlıdır.

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde tüm kelimeler “somut” anlamlıdır?

- A) Korkuyla sıçradı yerinden.
- B) Üzülmüştü onu öyle görünce.
- C) Heyecanlandığı yüzünden belliydi.
- D) Kovadan dökülen su her yeri ıslattı.

Çözüm

A seçeneğindeki “korku”, B seçeneğindeki “üzülme”, C seçeneğindeki “heyecan” kelimeleri soyut anlamlıdır. D seçeneğindeyse soyut kelime kullanılmamıştır.

D

Uyarı

Temel anlamıyla somut olan bir kelime, cümle içinde soyut anlam taşıyacak şekilde kullanılabilir.

Babam, o dönem bir rüzgâra kapılarak kitabevi açmıştı.

Bu cümlede rüzgâr kelimesi, temel anlamıyla somutken cümlede soyut anlamda kullanılmıştır.

Örnek Soru

Aslı aşağıdaki çantalardan, üzerinde soyut anlamın bulunan çantayı alacaktır.

Aslı'nın alacağı çanta aşağıdakilerden hangisidir?

A)	B)
C)	D)

Çözüm

A, B, D seçeneklerinde verilen kavramlar beş duyu organımızdan biriyle algılayabildiğimiz için somut kavramlardır. C seçeneğindeki "sevinç" kavramını ise zihnimizde oluşturduğumuz için bu kavram soyuttur.

C

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde temel anlamıyla somutken soyut anlamda kullanılan bir kelime vardır?

- Bu renk kazağın sana ayrı bir hava kattığını belirtmek isterim.
- Adalet duygusunun olmadığı yerde nefret görülür.
- İyi bir dostun yerini tutunacak pek az şey vardır bu dünyada.
- Güneş, sevimli sevimli gülümsüyor, kuşlar neşeli neşeli cıvıldaşıyordu.

Çözüm

A seçeneğinde yer alan "hava" kelimesi temel anlamıyla somuttur. Ancak bu cümlede soyut anlamda kullanılmıştır.

A

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi eş sesli değildir?

- Bütün bir yaz tarlada çalışarak para kazandım.
- Kaç yıldır buralara doğru düzgün kar yağmadı.
- Çocuklar için zil sesi sonsuz bir mutluluk melodisidir.
- Burada saz kuşlarının pek çok türü yaşamaktadır.

Çözüm

A seçeneğinde "yaz" kelimesi iki ayrı anlama sahip olduğu için sestestir. B seçeneğinde "kaç", iki ayrı anlama sahip olduğu için ve "D" seçeneğinde saz kelimesi iki ayrı anlama sahip olduğu için eş seslidir. C seçeneğindeki "zil" kelimesinin tek bir anlamı vardır.

C

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşıt (zıt) anlamı kelimeler bir arada kullanılmıştır?

- Ne gelirim ne de gelmem dedi.
- Hava hızla soğudu, paltolarımızı giyelim artık.
- Dışarıda güneş olmasına rağmen içerisi bir türlü ısınmamıştır.
- Hatice Hanım o kadar hızlı konuşuyordu ki kelime bombardımanına tutulmuştu.

Çözüm

C seçeneğindeki "dışarı ve içeri" kelimeleri zıttır.

C

A. Aşağıdaki kelimelerin eş anlamlılarını bularak bunları birer cümlede kullanınız.

1. Adet /
Örnek:
2. Armağan /
Örnek:
3. Ayrıntı /
Örnek:
4. Kelime /
Örnek:
5. Duygu /
Örnek:
6. Eser /
Örnek:
7. Güçlü /
Örnek:
8. Şahıs /
Örnek:
9. Konuk /
Örnek:
10. Hikâye /
Örnek:
11. Tabiat /
Örnek:

Bir Yer Düşünüyorum
Bir yer düşünüyorum, yemyeşil,
Bilmem, neresinde yurdun.
Bir ev günlük güneşlik
Çiçekler içinde memnun

Bahçe kapısına varmadan daha,
Baygın kokusu ıhlamurun
Gölgesinde bir sıra, der gibi:
– Oturun!

Haydi çocuklar, haydi,
Salıncakları kurun!
Başka dallarsa, eğilmiş:
– Yemişlerimizden buyurun!

Rüzgâr esmez, konuşur:
– Uçurtmalar uçun, çamaşlırlar kuruyun.
Mesut olun, yaşayın,
Ana baba evlat torun.

Ziya Osman SABA

B. Bu şiirle ilgili aşağıdaki cümlelerden doğru olanların yanına “✓” işareti, yanlış olanların yanına “x” işareti koyunuz.

1.	Günlük ve güneşlik kelimeleri eş seslidir.
2.	“Vatan” kelimenin eş anlamlısı kullanılmıştır.
3.	Anne, baba, evlat ve torun kelimeleri somut anlamlıdır.
4.	“Çocuk” kelimesi terim anlamlıdır.
5.	“Ölmek” kelimesinin zıt anlamlısı kullanılmıştır.
6.	“İhlamur” somut anlamlı bir kelimedir.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamli bir kelime kullanılmıştır?

- A) Okula gitmek için hazırlandınız mı?
B) Araba, kapının önünde bekliyordu.
C) Tören başlamak üzereydi.
D) Bu aktör hangi filmde oynadı?

2. "Bana neden kırıldığını hâlâ anlamadım." cümlesindeki altı çizili kelime hangi anlamda kullanılmıştır?

- A) Gerçek anlam
B) Somut anlam
C) Mecaz anlam
D) Terim anlam

3.

1. Tabağın ortasında bir çatlak vardı.

2. Haydi odanın ortasında toplanın.

3. Yolun ortasından yürümeyelim.

4. Futbolcu aut çizgisinden bir orta yaptı.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde "orta" kelimesi terim olarak kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "dayanmak" kelimesi "bir yere yaslanmak, kendini dayamak" anlamında kullanılmıştır?

- A) Daha fazla dayanamayıp bayıldı.
B) Yeni dikilen fidanlara dayanmayın.
C) Bu gemi o azgın dalgalara dayanamaz.
D) Bu olay, sonunda bize dayandı.

5.

Aylin, çatısındaki cümlede "sivri" kelimesinin mecaz anlamda kullanıldığı kütüphaneye gidip arkadaşıyla ders çalışacaktır.

Buna göre Aylin, aşağıdaki kütüphanelerden hangisine gitmelidir?

A)

B)

C)

D)

6. Öğretmenim anlattı..... 1
Her gün farklı yemeyi 2
Tatlı tuzlu demeden3
Her gıdadan yemeyi 4

Bu şiirin kaçınıcı dizesindeki altı çizili kelimenin eş anlamlısı yoktur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

7. Tüm misafirler yerlerini çoktan almıştı ama gösteri henüz başlamamıştı.

Aşağıdaki kelimelerden hangisi bu cümledeki altı çizili kelimelerden herhangi birinin yerine kullanılamaz?

- A) Eskiden B) Bütün
C) Konuk D) Daha

8.

Uzun lafın kıyası biraz sabırlı olmanız gerekir.

Bu cümledeki altı çizili kelimeler arasında ---- anlamlılık ilişkisi vardır.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) eş B) yakın
C) zıt D) mecaz

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soyut anlamlı kelime kullanılmıştır?

- A) O kadar çok rüzgâr vardı ki eve zor gittim.
B) Sel yüzünden birçok yer zarar gördü.
C) Koltuğuna oturdu, Haliç'in bulanık sularına baktı.
D) Çocuğun ölüm haberi ile tüm aile keder içerisindeydi.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelimenin zıt anlamlısı vardır?

- A) Geçen yıl tanıştığım arkadaşımı çok sevdim.
B) Dayanışma içinde olmalıyız, birbirimize destek çıkmalıyız.
C) Saygının olmadığı yerde sevgiden söz edilemez.
D) İnsanlar dürüst olmalı, yalan söylememeliler.

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelimeler yakın anlamlıdır?

- A) Onu burada beklemeyelim, şuraya gelyelim.
B) Aldıklarımı bir köşeye topladım.
C) Masanın üzerini kuru bir bezle sil, topla.
D) Arkadaşlarımız zamanla dostumuz olabilir.

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi karşısında verilen anlama uygun kullanılmamıştır?

	Cümle	Anlam
A)	Küplere peynir <u>basıp</u> pazarda satıyordu.	Örtmek, bürünmek, kaplamak
B)	Ateş zayıfladıkça <u>besliyordu</u> .	Ekleme, katmak, çoğaltmak
C)	Yarışmadan kendi isteğiyle <u>çekildi</u> .	Katılmamak, vazgeçmek
D)	Öküzü sel, harmanı yel <u>aldı</u> .	Sürükleyip götürmek

2. Diller binlerce, on binlerce kelimedenden oluşur. Bu kelimelerin de çok farklı anlamları vardır. Hatta öyledir ki bir dili konuşan insan sayısınca o dilin lehçeleri vardır denebilir.

Bu metinde geçen aşağıdaki kelimelerden hangisi terim anlamlıdır?

- A) Dil
B) Lehçe
C) Kelime
D) Anlam

3. Aşağıdaki dizelerin hangisinde karşıt (zıt) anlamalı kelimeler bir arada kullanılmıştır?

- A) Duy içinde kuşların biriken çığılığını,
Kendini sandal gibi terk ediver bir kere
- B) Gece bir hendeğe düşercesine
Birden kucağına düştüm gerçeğin
- C) Bozkır sabahında yanan alnımı
Kıyı akşamında buza getirdin
- D) Sular köklere çekildi... Yağdı kar,
Bir başka şarkıyla başladı dallar

4. "Boşluk" kelimesi aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) İki bayram arasındaki boşlukta evi boyatacağım.
- B) Bir boşluk bulup yarın yanıma uğramalısın.
- C) Onun gidişiyle içimizde yeri kapanmaz bir boşluk oluştu.
- D) Bardakları aralarında boşluk bırakarak dizmelisin.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamı bir kelime kullanılmamıştır?

- A) Onun melodramları halk tarafından yoğun ilgi görmüştür.
- B) Öğretmen, tahtanın başına sol anahtarı çizmişti.
- C) Köylüler, buldukları taş parçalarını dikkatli dikkatli inceliyordu.
- D) Bu bölgede birçok yerde peribacası oluşumu gözlenmektedir.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde örtülü anlam yoktur?

- A) Arkadaşlarla beraber kütüphaneye de gittik.
- B) Bundan sonra, önceden okuduğum kitapları tekrar okuyacağım.
- C) Orhan Bey, bir tekstil firması kuracaktı.
- D) Kardeşim bugün yine kaza yapmış.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “boş” kelimesi mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Sabahtan beri boş konuşup insanları sıkırıyorsun.
 B) Kardeşim kapıldığı boş hayallerle kendini avutuyordu.
 C) Evin karşısındaki boş araziye alışveriş merkezi yapılacakmış.
 D) Kahve tıka basa boş insanlarla doluydu.

8. Aşağıdaki dizelerin hangisinde altı çizili kelime eş sesli değildir?

- A) Orada bir kay var uzakta
 O köy bizim köyümüzdür
 B) Benim sizden kendim için
 Hiçbir şey istediğim yok
 C) Yolcuyum; ufukta güneş batıyor
Yoluma korkulu akşam yatıyor
 D) Bir şeyler uçar ellerimizden
 Her saniye mazilere bizden

9. 1. göndermek - yollamak
 2. darılmak - küsmek
 3. uçmak - konmak
 4. korumak - kollamak

Numaralanmış kelime çiftlerinden hangisi farklı bir anlam ilişkisine sahiptir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

10. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi somut anlamda kullanılmıştır?

- A) Çok yürekli adammış, hiç çekinmeden alevlere daldı.
 B) Ticaretin tağı kalmadı artık.
 C) Okumak, insan hayatına renk katar.
 D) Havadaki yanık ot kokusu bizi rahatsız etti.

11. • Koskoca gemi bir saatte suya battı.
 • Güneş battığında biz hâlâ yoldaydık.
 • Amcam, tekstil işinde de battı.
 • Meyve suyu üstümü başımı batırmıştı.
 • Koskoca holdingi iki ayda batırdınız.

Bu cümlelerde “batmak” kelimesi kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmış bir kelime yoktur?

- A) Şarkının büyüü salondaki tüm insanları etkisi altına almıştı.
 B) Bu şirin köyün, insanı etkileyen harika bir doğası vardır.
 C) Arkadaşım, laf salatası yaparak bizi ikna edebileceğini zannetmişti.
 D) Köylülerle yaptığımız tatlı sohbetten sonra yolda devam ettik.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamı bir kelime kullanılmıştır?

- A) İnsanlar, koşulların ve toplumun kendisini engellediğini düşünür.
 B) Orhan Veli'nin çoğu şiirinde günlük yaşamın izlerini görürüz.
 C) Ünlü yazar, romanında leitmotiv, tekniğini sıkça kullanmıştır.
 D) Kimi zaman satırlara sığmayan duygular kaplar benliğimizi.

DEYİMLER VE ATASÖZLERİ

Deyimler

Anlatımın gücünü artırmak için genellikle gerçek anlamı dışında kullanılan, bazı kelimeleri değişmediği hâlde bazıları değişip çekimlenebilen kalıplaşmış birden çok kelimeye **deyim** denir. Deyimler, bir kavramı karşılamak amacıyla kullanılan ve bir durumu kısa yoldan anlatmaya yarayan, genellikle mecaz içeren sözlerdir.

- Sen buralara göz kulak ol, ben birazdan geliyorum.
- Etrafı göz ucuyla süzen adam kimseyi beğenmemiştir.
- Bu işin sonunda olabilecekleri göze alıyorsan ben seninle gelirim.
- Bana öyle bir gözlerini devirdi ki dayım, çok korktum.

Örnek Deyimlerin Anlamları

- Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak (göz kulak olmak)
- İyice tanımak, bilmek veya dikkat çekmek amacıyla hafif kısık gözle incelemek (göz ucuyla süzmek)
- Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek (göze almak)
- Öfke ile bakmak (gözlerini devirmek)

Uyarı

Deyimler kalıplaşmış sözler olduğu için kendi içlerinde kelimelerin yeri değiştirilemez ya da aynı anlama gelen başka kelimeler getirilerek deyim yapısı bozulamaz.

- (Doğru) Yeni bilgisayarı görünce çocuğun aklı başından gitti.
- (Yanlış) Yeni bilgisayarı görünce çocuğun fikri kafasından gitti.

Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim, anlamına uygun kullanılmamıştır?

- A) Yakın arkadaşlarımızın kıymetini bilmeliyiz.
- B) Sen gelince mutluluktan aklım çıktı.
- C) İyi şeyler yaparsak ailemiz bizimle gurur duyar.
- D) Hiçbir zaman pes etmeyeceğimi bilmelisin.

Çözüm

A seçeneğindeki “kıymet bilmek” deyiminin anlamı “değerini bilmek”tir. C seçeneğindeki “gurur duymak” deyiminin anlamı “gururlanmak”tır. D seçeneğindeki “pes etmek” deyiminin anlamı “yenilgiyi kabul etmek”tir. A, C ve D seçeneklerindeki deyimler anlamlarına uygun kullanılmıştır. Fakat B seçeneğindeki “aklı çıkmak” deyimini, “sonucunun kötü olacağını düşünerek korkuya kapılmak” anlamındadır. Kullanıldığı cümleye uygun değildir.

B

Atasözleri

Anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve deneyimlerden, ortak düşünce, tutum, davranış ve dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış sözlere **atasözü** denir.

Anonim nedir?

Yazarı belli olmayan ya da bilinmeyen sözler, metinler, cümleler anonim olarak tanımlanır. Atasözlerinin anonim olması söyleyenin belli olmaması demektir.

- Dağ başından duman eksik olmaz.

Büyük adamların, büyük iş yapanların her zaman üzüntüleri, sıkıntıları vardır.

- Araba devrilince yol gösteren çok olur.

Tehlikeyi daha önce kimse haber vermez ama bir iş kötü sonlanınca, iş işten geçtikten sonra herkes “Yanlış yapmışsın; şöyle bir yol tutmalıydın, böyle davranmalıydın” diye akıl verir.

- Tek kanatla kuş uçmaz.

Bazı işlerin yapılması için insanın tek başına çabalaması yetmez, bu yüzden başkalarından yardım alması gerekir. “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” atasözü, bu atasözüyle yakın anlamlıdır.

- Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.

İnsanlar, her zaman doğruyu söylese de söyledikleri doğrular başkalarına zarar vermeye ya da başkalarının çıkarlarıyla çatışmaya başladığı anda istenmeyen insan olurlar. Bu yüzden doğru söyleyen ve hataları gösteren kişiler toplum tarafından istenmeyen ilan edilebilirler. Yine de doğru söylemek erdemli bir davranıştır.

- Baca eğri de olsa duman doğru çıkar.

Yaradılıştan iyi ve doğru olan kişiler uygun olmayan koşullar içinde bulunsalar da kendilerini bozmazlar. Bozuk giden bir düzenin içinde yaşayan bir insan, düzene uymak yerine her zaman kendi doğruluğunu ve düzgünlüğünü korumayı başarır.

- Akıllıları pazara çıkarmışlar, herkes yine kendi aklını almış.

İnsan her zaman kendi tutumunu, davranışını başkalarınınkinden daha üstün görür; kendi düşündüğüne benzemeyen başka düşünceleri sürülse ve bunlar mantıklı olsa da hep kendi düşüncesini tercih eder.

Uyarı

Atasözleri kalıplaşmış sözler olduğu için kendi içlerinde kelimelerin yeri değiştirilemez ya da aynı anlama gelen başka kelimeler getirilerek atasözünün yapısı bozulamaz.

- Çok söyleme arsız edersin, aç bırakma hırsız edersin. (Doğru)
- Çok konuşma arsız edersin, yemeksiz bırakma hırsız edersin. (Yanlış)
- Mum, dibine ışık vermez. (Doğru)
- Çıra, altına aydınlık vermez. (Yanlış)

Uyarı

Atasözleri genellikle mecaz anlamlıdır. Ancak bazı atasözlerinin gerçek anlamda ilişkilendirildiği ve vermek istediği iletiyi bu yolla aktardığı da görülür.